

Eesti võimalused ja valikud immigratsioonipoliitika kujundamisel

Ruth Annus, Tallinn Ülikooli riigi ja poliitikateaduste dokotorant

Eesti immigratsioonipoliitika on iseseisvuse taastamisest alates olnud stabiilne ning piiranud sisserännet nagu teised Euroopa riigid.

Igal riigil on suveräänne õigus oma immigratsioonipoliitikat kujundada. Iga riigi otsustada on, milliseid välismaalasi ja missugusel eesmärgil ta oma territooriumile lubab. Ühinedes rahvusvaheliste organisatsioonidega ja sõlmides välislepinguid, millega osalisriik võtab kohustusi üksikisikute suhtes, piirab riik ühtlasi oma suveräänset otsustusõigust immigratsioonipoliitika kujundamisel.

Rahvusvaheline migratsioon on majanduse, poliitika ja kultuuri rahvusvahelistumise tulemus ning tänapäeva globaliseeruv maailmas paratamatu (Garcia 1997, 214). Rahvusvahelise migratsiooni põhjusi on mitmeid – suured lõhed lähteriikide ja vastuvõtivate riikide majandus-, demograafiliste ja poliitiliste olude ning turvalisuse vahel (Holzmann, Münz 2004, 26, 32, 56). Enne 1960. aastaid piirasid Euroopa riigid immigratsiooni minimaalselt. 1960. aastate teisel poolel ja 1970. aastail asendus senine soosiv immigratsioonipoliitika kontrollimisele suunatud ja piirava immigratsioonipoliitikaga, mille eesmärk oli kaitsta kohaliku tööjõu sotsiaalseid ja majandushuve. 1980. aastate poliitikaaruteludes hakati immigratsiooni kujutama peamiselt negatiivselt kolmest aspektist lähtudes: avaliku korra kaitse ja riigi stabiilsuse säilitamine, väljakutsed heaoluriigile ning multikultuursus ja sellest tulenevalt rahvuse kultuuri säilimise küsimused. Migratsiooniga seotud aruteludesse ja poliitikatesse lõimiti üha enam sisejulgeoleku seisukohti (Huysmans 2006, 65, 68).

Kehtestatud piirangutest ja sellekohasest poliitilisest retoorikast hoolimata on migratsioon Euroopa Liidu liikmesriikidesse jätkunud 1970. aastaist alates, isegi kui liikmesriigid poliitiliselt tasandil vastupidist deklareerisid. Migratsioon jätkus, sest migrandid langesid ühe või teise kategooria alla, keda riigid pidid rohkem või vähem vastumeelselt oma territooriumile lubama (Geddes 2001, 35).

Euroopa Liidu liikmesriigina ja mitmete inimõiguste konventsioonide osalisriigina on Eesti oma suveräänset otsustusõigust immigratsiooni kontrollimisel oluliselt piiranud. Alljärgnevalt analüüsitakse, kui suures ulatuses on Eesti oma immigratsioonipoliitika kujundamisel võetud kohustustega seotud ja millised need kohustused on.

Immigratsioonipoliitika eesmärgid

Põhjusi, miks Euroopa on ja jääb üheks peamiseks immigrantide sihtkohaks isegi madala majanduskasvu ja suure riigisisese töötuse aegadel ning hoolimata pingutustest kontrollida ja vähendada varjupaigataotlejate ning seadusliku ja ebaseadusliku tööjõu sisserännet, on mitmeid. Kõik Euroopa Liidu riigid on poliitiliselt stabiilsed. Tegemist on õigusriikidega, vastupidi paljudele lähteriikidele, mis on poliitiliselt ebastabiilsed ega ole õigusriigid. See vähendab üksikisiku turvalisust ja võib mõjutada otsust, kas jääda oma päritoluriiki või välja rännata (Holzmann, Münz 2004, 18). Samuti tuleb arvestada, et migratsioon taastoodab migratsiooni (Van Krieken 2001, 116).

Euroopa riigid on suunanud finants- ja tehnoloogilist abi vähem arenenud naaberriikidele, sest odavam on edendada stabiilsust ja heaolu väljaspool oma piire, kui kaitsta ebastabiilsete naaberriikide tõttu oma piire (Neuwahl 2005, 36). Sellest hoolimata on sekkumine lähteriigis jäänud suuresti teoreetiliseks võimaluseks ning piirdub enamasti finantsabi ja töökohtade loomisega, et meelitada inimesi oma päritoluriiki jääma (Jacobson 1996, 27).

Kuigi viimasel ajal on peaaegu kõigis Euroopa Liidu riikides hakatud pöörama tähelepanu oskustööliste sissetoomisele, vajab osa riike ka keskmiste oskustega ja oskusteta ehk

lihttööjõudu (Niessen 2001, 430). Miks peavad riigid paratamatuks tööjõudu sisse tuua isegi olukorras, kus paljud oma inimesed on tööta? Põhjus on lihtne: enamik Euroopa Liidu riike ei eelda, et töötud võtavad vastu töökohti, mis jäävad allapoole seda taset, mille nad oma karjääri jooksul on saavutanud (Van Krieken 2001, 61–62).

Tavapäraselt nähakse immigratsioonis ohtu vastuvõtva riigi ühiskonnale järgmistes aspektides: oht sisejulgeolekule, kultuurilisele identiteedile ja heaolule (Huysmans 2006, 82) ning oht ühiskonna sotsiaalsele sidususele (Pellerin 2005, 108). Kultuuril on kompleksne roll etniliste rühmade suhetes. Kultuuri erinevusi on traditsiooniliselt nähtud ohuna rahvusriikide terviklikkusele, eriti kui vähemused on koondunud konkreetsetesse piirkondadesse (Castles, Davidson 2000, 127).

Immigratsioonipoliitika kujundamisel on oluline mõista, et nimetatud ohud ja nende realiseerumisvõimalused ei sõltu rändeliigist ega põhjustest, miks immigrandid on riigi territooriumile elama asunud. Eeltoodu valguses on ka ilmne, et immigrantide mõju vastuvõtvale ühiskonnale sõltub samuti pigem nende elamisest konkreetse riigi territooriumil kui nende õiguslikust staatusest – kas tegemist on kodaniku või välismaalasega. Riigi võimalused immigratsioonipoliitika kujundamisel sõltuvad paljuski riigi kohustusest. Järgnevalt vaatleme, missugused on peamised piirangud välismaalaste riiki lubamise kontrollimisel.

Rahvusvahelise õiguse mõju

Immigratsioonipoliitika kujundamise lähtealus on rahvusvahelise õiguse põhimõte, et riigil on õigus kontrollida oma riigipiiri nii füüsiliselt kui ka haldusmeetmetega (Noll, Vedsted-Hansen 1999, 360–361). Rahvusvaheliselt üldtunnustatud standarditega kooskõlas olevad sisserändevoogusid kujundavad meetmed on peamiselt immigratsioonikontroll, eelkõige preventiivne kontroll enne sihtriiki teeasumist, vedaja vastutuse kehtestamine, piirikontroll saabumisel ja riigis viibimise seadusliku aluse lõppedes järelevalve ebaseaduslikult riiki jäänud isikute üle (Hammar 1999, 32).

Immigratsioonivaldkonda käsitlevad otseselt või kaudselt mitmed rahvusvahelise õiguse aktid, milles osalisriigid võtavad üksikisikute suhtes kohustusi. Olulisim on inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (Riigi Teataja II 1996, 11, 34). Euroopa Inimõiguste Kohus on kujundanud seisukoha, et immigratsioon on valdkond, kus kindlalt juurdunud rahvusvahelise õiguse kohaselt on riigil suveräänne ja eitamatu õigus kontrollida välismaalaste sisenemist oma territooriumile (nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 28.05.1985 lahend Abdulaziz, Cabales and Balkandali vs Suurbritannia; Euroopa Inimõiguste Kohtu 25.06.1996 lahend Amuur vs France; Euroopa Inimõiguste Kohtu 26.07.2005 lahend N. vs Finland).

Ometi on riigil teatavatel juhtudel kohustus välismaalast oma territooriumile lubada. Üks peamisi kaalutlusi, mis võib panna riigile kohustuse seda teha, on konventsiooni artiklis 8 sätestatud õigus perekonnavalule. Riigi kohustus lubada oma territooriumile juba elama asunud immigrantide sugulasi varieerub sõltuvalt asjassepuutuvate isikutega seotud asjaoludest ning osalisriigil puudub üldine kohustus arvestada perekonna soovi valida riiki, kus perekonnaval elada, ja lubada mittekodanikust abikaasal oma territooriumile elama asuda.

Juhul kui tegemist on riivega kaebaja perekonnavalule, tuleb leida õiglane tasakaal asjassepuutuvate huvide vahel – ühelt poolt isiku õigus perekonnavalule austamisele ja teiselt poolt huvi ühiskondlikule turvalisusele ning korratuse ja kuriteo ärahoidmisele –, ning olenevalt asjaoludest on kohus erinevates lahendites leidnud, kas õigus perekonnavalule riive on õigustatud või mitte (nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 28.05.1985 lahend Abdulaziz, Cabales and Balkandali vs Suurbritannia; Euroopa Inimõiguste Kohtu 31.01.2006 lahend Sezen vs Holland; Euroopa Inimõiguste Kohtu 18.10.2006 lahend Üner vs Holland).

Üksikisiku õigused ja avalik huvi

Milliste õiguste kasutamiseks on riik kohustatud võimaldama isikul oma territooriumile saabuda või seal viibida ja milliste mitte, nõuab iga konventsioonis sätestatud õiguse osas igakordset hindamist. Kui aga välismaalase mõne inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tuleneva õiguse teostamine eeldab viibimist konkreetse riigi territooriumil, siis tuleb leida sobiv tasakaal üksikisiku õiguste ja avalike huvide vahel. Eeltoodust järelduvalt ei ole välismaalasel üldist õigust siseneda mittekodakondsusjärgsesse riiki, kuid teatud juhtudel võib riigil olla kohustus välismaalane oma territooriumile lubada ja võimaldada tal seal viibida.

Immigratsiooni kontrollimisest tuleb eristada rahvusvahelise kaitse andmist isikutele, kes on kaotanud oma päritolumaa kaitse. Immigratsioonikontrolli eesmärk on kontrollida välismaalaste saabumist riigi territooriumile ja lahkumist riigi territooriumilt. Seevastu varjupaigaõiguse eesmärk on tagada inimõiguste kaitse, asendades pagulase päritolumaa puuduliku kaitse varjupaigariigi kaitsega ja võttes pagulase oma jurisdiktsiooni alla (Noll, Vedsted-Hansen 1999, 363–364). On isegi arvestatavaid seisukohti, et nimetatud kohustus tuleneb rahvusvahelisest tavaõigusest (Coleman 2003, 49).

Põhimõtteliselt on iga riik, kes tunnustab ÜRO täiskogu poolt 10. detsembril 1948 vastu võetud inimõiguste ülddeklaratsiooni (<http://www.ohchr.org/english/law/index.htm>) ja on ühinenud 28. juulil 1951 Genfis koostatud pagulasseisundi konventsiooniga (Riigi Teataja II 1997, 6, 26), tunnustanud vajadust pagulaste inimõiguste kaitsele ja kohustunud vajaduse korral nimetatud kaitset pakkuma. Seetõttu ei ole võimalik arvuliselt piirata isikute hulka, kes saavad riiki rahvusvahelise kaitse eesmärgil, ning konventsiooni osalisriik on kohustatud kõigile varjupaika vajavatele isikutele, kes tema territooriumile saavad, ka varjupaiga andma.

Euroopa Liidu õiguse mõju

Euroopa Liidu liikmesriikide võimalused oma immigratsioonipoliitika kujundamiseks sõltuvad suuresti Euroopa Liidu õigusest.

Migratsioonikontrolli valdkond Euroopa tasandil ulatub tagasi 1975. aastasse, kui terrorismihirm viis valitsuste koostööni ja valitsuste koostöögrupi Trevi (*Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale*) loomiseni, et parandada politseikoostööd ja suurendada liikmesriikide siseministeeriumide koostööd (Pellerin 2005, 108–109).

Euroopa Liidu tasandil hakati sise- ja justiitsküsimustele, sealhulgas immigratsioonipoliitikale, tõsiselt tähelepanu pöörama 1993. aastast (Ette, Gerdes 2007, 96). Euroopa Liidu liikmesriikide immigratsioonipoliitika õigusruumis toimus oluline muutus 1997. aastal, kui võeti vastu Amsterdamis leping (jõustus 1. mail 1999). Amsterdamis lepingu jõustumisega läksid immigratsiooni- ja asüülküsimused valitsuste koostöö pädevusest üle Euroopa Ühenduse pädevusse (Van Krieken 2001, 4).

Praegu ongi immigratsiooni- ja asüülivaldkonnad valdavalt reguleeritud Euroopa Liidu õigusaktidega, sätestades liikmesriikidele täitmiseks kohustuslikud ühtsed reeglid nii pere-, õppe- ja töörände kui ka varjupaiga andmise osas. Näiteks Nõukogu direktiiv 2003/9/EÜ 27. jaanuarist 2003, millega sätestatakse varjupaigataotlejate vastuvõtu miinimumnõuded (ELT L 31, 6.2.2003, lk 18–25); Nõukogu direktiiv 2003/86/EÜ 22. septembrist 2003 perekonna taasühinemise õiguse kohta (ELT L 251, 3.10.2003, lk 12–18); Nõukogu direktiiv 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuses kohta (ELT L 016, 23.1.2004, lk 44–53); Nõukogu direktiiv 2004/83/EÜ 29. aprillist 2004 miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatust, ja antava kaitse sisu kohta (ELT L 304, 30.9.2004, lk 12–23); Nõukogu direktiiv 2004/114/EÜ 13. detsembrist 2004 kolmandate riikide kodanike riiki lubamise kohta õpingute, õpilasvahetuse, tasustamata praktika või vabatahtliku teenistuse

eesmärgil (ELT L 375, 23.12.2004, lk 12–18); Nõukogu direktiiv 2009/50/EÜ 25. maist 2009 kolmandate riikide kodanike kõrget kvalifikatsiooni nõudva töö eesmärgil riiki sisenemise ja seal elamise tingimuste kohta (ELT L 155, 18.6.2009, lk 17–29).

Samuti tuleneb Euroopa Liidu liikmesusest asjaolu, et Euroopa Liidu kodanike õiguslik seisund on Euroopa Liidu liikmesriikide jaoks olemuslikult erinev ülejäänud välismaalaste ehk kolmandate riikide kodanike õiguslikust seisundist. Euroopa Liidu kodanikul on õigus liikumisvabaduse realiseerimiseks elama asuda mis tahes liikmesriigi territooriumile. Nimetatud liikumisvabadust võib piirata üksnes avaliku korra, riigi julgeoleku ja rahva tervise kaitse eesmärgil (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2004/38/EÜ 29. aprillist 2004, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil).

Eesti poliitika lähtekohad

Eesti immigratsioonipoliitika on iseseisvuse taastamisest alates selgelt sisserännet piiranud. Nimetatu nähtub 1993. aastal jõustunud välismaalaste seadusest (Riigi Teataja I 1993, 44, 637), millega kehtestatakse välismaalaste Eestisse elama asumiseks nii kvantitatiivsed kui ka kvalitatiivsed piirangud. Elamisloa võis anda üksnes töötamiseks, õppimiseks, elama asumiseks lähedase sugulase või abikaasa juurde või piisava legaalse sissetuleku olemasolu korral (§ 12 lõike 1 punkt 2 ja § 12 lõige 2). Eestisse aastas sisserändavate välismaalaste arv ei tohtinud ületada 0,1 protsenti Eesti alalisest elanikkonnast (§ 6 lõige 1). Eraldi reguleeriti Eestis juba elavate välismaalaste õiguslik seisund, kohustades enne 1990. aasta 1. juulit Eestisse elama asunud ja Eesti NSV alalist sissekirjutust omanud välismaalasi taotlema elamisluba ja tööluba ühe aasta jooksul pärast seaduse jõustumist (§ 21 lõige 1), millest nähtub, et eristati juba Eestis elavaid ja edaspidi Eestisse elama asuvaid välismaalasi.

Kuigi praeguseks on välismaalaste seadust muudetud rohkem kui 50 korral, on seaduse põhisisu jäänud samaks. Jätkuvalt võib välismaalasele elamisloa anda üksnes konkreetse põhjuse olemasolul (§ 12 lõiked 1 ja 2) ja jätkuvalt piiratakse Eestisse elama asuvate välismaalaste hulka sisserände piirarvuga (§ 6 lõige 1). Algselt sätestatud elamisloa andmise alustele on lisandunud elamisloa andmise võimalus ettevõtluseks (§ 12 lõike 1 punkt 1¹), samuti juhul, kui elamisloa taotlus põhineb välislepingul (§ 12 lõike 1 punkt 5). Ehkki esialgu ei eelistatud immigratsioonipoliitikas ühtki rändeliiki, tehti 1997. aastal muudatus, mille kohaselt ei kohaldata sisserände piirarvu Euroopa Liidu, Islandi, Norra ja Šveitsi kodanikele (välismaalaste seaduse muutmise ja täiendamise seadus. – Riigi Teataja I 1997, 73, 1202) ning 1999. aastal lisandusid neile Ameerika Ühendriikide ja Jaapani kodanikud (välismaalaste seaduse § 6 lõike 3 täiendamise seadus – Riigi Teataja I 1999, 88, 808; välismaalaste seaduse muutmise ja täiendamise seadus – Riigi Teataja I 1999, 101, 900). Sisserände piirarvu rakendamine nimetatud riikide kodanike suhtes ei vastanud Eesti riigi välispoliitilistele ja majanduslikele huvidele. Samuti nähti ette võimalus, et siseminister võib majandus-, rahandus-, kultuuri- või haridusministri ettepanekul arvata sisserände piirarvu alt välja konkreetse isiku, kui tema Eestisse saabumine on vajalik riiklikust huvist lähtudes majanduse, hariduse, teaduse või kultuuri arendamisel. Erandkorras sisserände piirarvu alt konkreetse isiku väljaarvamine oli tingitud vajadusest näidata üles Eesti riigi head tahet isikute suhtes, kelle Eestisse elama asumine on Eestile kasulik (seletuskiri 226 SE “Välismaalaste seaduse muutmise ja täiendamise seaduse” eelnõu juurde).

Eesmärgiks paindlikum regulatsioon

Välismaalaste seaduse 2003. aasta alguses jõustunud muudatus (Riigi Teataja I 2003, 4, 20) nägi ette paindlikuma regulatsiooni Eestis töötamise võimaldamise kohta. Nimetatud muudatuste eesmärk ei olnud võõrtöajõu Eestisse saabumise soodustamine, vaid

välismaalaste Eestis ebaseadusliku töötamise ohjamine. Ühtlasi nähti ette lihtsam regulatsioon nende välismaalaste kategooriate lühiajalise Eestis töötamise võimaldamiseks, kes Eesti tööjõuturгу ilmselgelt ei ohustanud, nagu õppejõud, sportlased, teadus- või loometööga tegelevad isikud (seletuskiri 1211 SE “Välismaalaste seaduse ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse” eelnõu juurde). Tööandjate Keskliidu algatusel võimaldati lihtsustatud tingimustel Eestis töötada oskustöölistel, sest sageli esines olukordi, kus spetsiifiliste valdkondade (laevaremont, elektrijaamade rekonstrueerimine, uute sadamarajatiste väljaehitamine) tööliste oli otstarbekas võimaldada lühiajalist töötamist (seletuskiri 1211 SE ...). 2008. aastal jõustunud välismaalaste seaduse muudatused olid aga selgelt suunatud sellele, et võimaldada oskustöölistel lihtsamalt Eestisse tööle asuda (seletuskiri 183 SE “Välismaalaste seaduse ja riigilõivu seaduse” eelnõu juurde).

Sisserände arvulise piiramise osas muutus olukord 2000. aastal, kui Riigikohtu halduskolleegium asus seisukohale, et pelgalt sisserände piirarvu täitumise tõttu ei ole õiguspärane keelduda elamisloa andmisest abikaasa juurde ning Eesti kodaniku abikaasale elamisloa andmisest keeldumiseks peab olema väga kaalukas põhjus. Samas leidis kohus, et sisserände piirarvu kehtestamine ja kohaldamine iseenesest ei ole põhiseadusega vastuolus (Riigikohtu halduskolleegiumi 18.05.2000 otsus 3-3-1-11-00, punkt 4–5). See tõi kaasa olukorra, kus pererände kui üldjuhul arvuliselt ülekaaluka rändeliigi raames Eestisse elama asuvate isikute hulka ei olnud enam võimalik arvuliselt piirata.

Kuigi välismaalaste seadus nägi kohe ette ka eraldi regulatsiooni kehtestamise põgenike Eestis viibimisele (välismaalaste seaduse § 3 lõige 2), võeti pagulaste seadus (Riigi Teataja I 1997, 19, 306; 2006, 21, 159) vastu alles 1997. aastal, kui Eesti ühines ka pagulasseisundi konventsiooniga (Riigi Teataja II 1997, 6, 26). Selle konventsiooni järgi on osalisriik kohustatud andma varjupaiga välismaalasele, kes seda taotleb põhjusel, et päritoluriigis on tema elu või vabadus ohus mingisse rassi, rahvusesse või usku või sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste tõttu, välja arvatud juhul, kui pagulane ohustab avalikku korda või riigi julgeolekut (konventsiooni artikli 32 lõige 1). Käesoleval ajal reguleerib varjupaiga valdkonda välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus (Riigi Teataja I 2006, 2,3; 2009, 39, 262), mis näeb ette ühtse menetluse välismaalase suhtes, kes on pagulane pagulasseisundi konventsiooni mõistes, samuti välismaalase suhtes, keda muul põhjusel ähvardab päritoluriiki tagasi- või väljasaatmise korral tõsine oht.

Euroopa Liidu kodaniku Eestis viibimist reguleerib alates Eesti ühinemisest Euroopa Liiduga Euroopa Liidu kodaniku seadus (Riigi Teataja I 2002, 102, 599; 2005, 54, 430; 2006, 26, 191) ning selles sätestatud regulatsioon tugineb Euroopa Liidu õigusele.

Kuigi paljud muudatused sisserännet reguleerivates õigusaktides on tehtud Eesti õiguse harmoneerimiseks Euroopa Liidu õigusega, nähtub regulatsiooni olemuse säilimisest, et pigem on tegemist olnud täpsustavat või menetluslikku laadi muudatustega ning kontseptuaalseid muutusi Eesti immigratsioonipoliitikas ei ole Euroopa Liitu kuulumine kaasa toonud.

Põhjused ei sõltu vastuvõtjast

Tänapäeva riikide ühiskonnad koosnevad mitmesugustest rahvastikurühmadest ega ole homogeenised kooslused. Üleilmastumisest ja immigratsiooni olemusest tulenevalt immigratsioon Euroopa riikidesse jätkub.

Immigratsioonipoliitika kujundamisel tuleb arvestada, et vastuvõttev riik ei saa immigratsiooni eriti suunata, sest selle põhjused ei sõltu märkimisväärselt vastuvõtvast riigist. Juba ainuüksi asjaolu, et vastuvõtvates riikides on olemas suured immigrantide kogukonnad, toob paratamatult kaasa sama päritolu immigrantide lisandumise. Seega ei ole tõenäoline, et tänapäeva globaliseeruv maailmas migratsioon väheneks, sõltumata

selleks rakendatavatest meetmetest. Samal ajal ei sõltu immigrantide hulk kuigi palju vastuvõtva riigi tahtest, sest suurimad immigrantide kategooriad nagu rahvusvahelist kaitset vajavad isikud ja olemasolevate elanike perekonnaliikmed on vastuvõttev riik valdavalt kohustatud oma territooriumile lubama. Kas riik soovib lisaks nimetatud isikute kategooriatele oma territooriumile lubada ka muid välismaalasi, näiteks immigranttööjõudu või mitte, on iga riigi suveräänne otsustuspädevus. Vastuvõttev riik peab immigratsioonipoliitika kavandamisel eeltoodud tõsiasjadega arvestama. Kuigi Eesti immigratsioonialasele õigusele on olulist mõju avaldanud Euroopa Liidu õigus, ei ole tegemist olnud immigratsioonipoliitika olemuslike muutustega. Regulatsioon on muutunud palju täpsemaks ja varieerub erinevate välismaalaste gruppide lõikes, sõltuvalt riigi kohustustest konkreetsete välismaalaste kategooriate suhtes. Eesti immigratsioonipoliitika sõltub väga suurel määral rahvusvaheliste lepingutega võetud kohustusest ja Euroopa Liidu õigusruumist, seepärast tuleb Eestil teiste Euroopa riikide sarnaselt kujundada oma immigratsioonipoliitikat rahvusvahelise õiguse ja Euroopa Liidu ühtse sisserändepoliitika raamides.

Kasutatud kirjandus

- Amsterdami leping, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut, Euroopa Ühenduste asutamislepinguid ja teatavaid nendega seotud akte. – <http://eur-lex.europa.eu/et/treaties/dat/11997D/word/11997D.doc>
- Castles, S., Davidson, A. (2000).** Citizenship and Migration. Globalization and the Politics of Belonging. Houndmills and New York: Palgrave.
- Coleman, N. (2003).** Non-Refoulement Revised. Renewed Review of the Status of the Principle of Non-Refoulement as Customary International Law. – European Journal of Migration and Law, vol 5, no 1.
- Ette, A., Gerdes, J. (2007).** Against Exceptionalism: British Interests for Selectively Europeanizing its Immigration Policy. – The Europeanization of National Policies and Politics of Immigration. Between Autonomy and the European Union. Palgrave MacMillan.
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende perekonnaliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜEMP-s kohaldatav tekst ELT L 158, 30.04.2004, lk 77–123.
- Garcia, S. (1997).** European Union Identity and Citizenship. – M. Roche, R. Van Berkel (eds). European Citizenship and Social Exclusion. Aldershot, Brookfield USA, Singapore, Sidney: Ashgate Publishing Company.
- Geddes, A. (2001).** International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe. – International Migration, vol 39, no 6, pp 21–42.
- Hammar, T. (1999).** Going or Staying? Causes and Alternatives to International Migration. International Migration Development and Integration. Conference Report. Stockholm: Norstedts Tryckeri AB.
- Holzmann, R., Münz, R. (2004).** Challenges and Opportunities of International Migration of the EU, its Member States, Neighboring Countries and Regions: A Policy Note. Institute for Futures Studies. Intellecta Stralins.
- Huysmans, J. (2006).** The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU. London, New York: Routledge.
- Jacobson, D. (1996).** Rights Across Borders. Immigration and Decline of Citizenship. Baltimore and London: The John Hopkins University Press.
- Neuwahl, N. (2005).** What Borders for Which Europe? – Soft or Hard Borders. Managing the Divide in an Enlarged Europe. Ed J. DeBardeleben. Aldershot, Hants, England; Burlington, VT: Ashgate.

- Niessen, J. (2001).** Overlapping Interests and Conflicting Agendas: The Knocking into Shape of EU Immigration Policies. – *European Journal of Migration and Law*, vol 3, no 3–4, pp 419–434.
- Noll, G., Vedsted-Hansen, J. (1999).** *Non-communitarians: Refugee and Asylum Policies. The EU and Human Rights.* Somerset: Oxford University Press.
- Pellerin, H. (2005).** Migration and Border Control in the EU: Economic and Security Factors. – *Soft or Hard Borders. Managing the Divide in an Enlarged Europe.* Ed J. DeBardeleben. Aldershot, Hants, England; Burlington, VT: Ashgate.
- Van Krieken, P. J. (ed) (2001).** *Migration Acquis Handbook.* The Hague: T.M.C. Asser Press.